

"L'impertinent"
Interprète gratuit. Guide gratuit.
Souvenirs gratuits.

"L'impertinent"
MAGAZINE DE DÉBATE
GRATIS

"L'impertinent"
VOTRE CADEAU GRATUIT

A FIN GRATIS

NON A L'AVORTEMENT

50% de réduction
une passionnante revue littéraire GRATUITE.

50% de réduction
POSTER GRATIS

GRATIS

GRATIS KONFEKTIE
50% de réduction
L'impertinent

L'Esthète au métro
Gratis nazicht

350 LINOS
10

"L'impertinent"
"L'impertinent" est indépendant.

[Background text from newspaper clippings and advertisements, including various headlines and short articles.]

COLLECTIE

Hendrik Ollivier
voormalig hoofd
collectie, Amsab-ISG

De collectie Wilchar in Amsab-ISG

Een verhaal met veel
wendingen en omzwervingen

De band van Amsab-ISG met kunstenaar Wilchar is eigenlijk even oud als Amsab-ISG zelf. De niet meer zo jonge lezers herinneren zich wellicht nog de affiches die Amsab-ISG begin jaren 1980 uitgaf. Directeur Wouter Steenhaut waagde destijds een vermetele gok en besteedde het volledige werkingskapitaal van Amsab-ISG – dat was toen 50.000 BEF, frank, geen euro! – aan de reproductie van enkele affiches uit zijn toen al fantastische collectie. Al snel bleek zijn gok geslaagd: het startkapitaal verdubbelde snel en Amsab-ISG verwierf meteen een zekere bekendheid over het hele land. Posters waren toen een ware rage en de affiches sierden menige studentenkamer.

Collage op doek met centraal een zelfportret van Wilchar. Op de sjerp zijn kaartjes, etiketten, kranten- en figuratieve knipsels gekleefd. De achtergrond bestaat uit knipsels van teksten en verkleinde versies van Wilchars linoleumdrukken, onder meer uit het door hem zelf uitgebrachte tijdschrift *L'impertinent*. (Amsab-ISG, Gent)

Zelfs in een Leuvense bruine kroeg hing toen een affiche van de inhuldiging van Vooruit. En inderdaad, bij de reproducties bevond zich een affiche van Wilchar, al was het misschien niet zijn beste grafische werk. Het onderwerp, de verschillende maskers van het kapitaal, loog er echter niet om.

Wisten wij toen veel wie Wilchar was, laat staan dat we wisten dat hij nog leefde. Over auteursrechten maakten we ons al evenmin zorgen. De echte kennismaking kwam pas veel later, in 1994, in de aanloop naar de affichetentoonstelling *Wilchar, een geëngageerd kunstenaar in een bewogen periode* (Amsab-ISG, 3 maart tot 31 mei 1994). Lydia De Pauw-Deveen, professor kunstgeschiedenis aan de VUB en curator van de tentoonstelling, was goed bevriend met Wilchar en legde de contacten.

Wilchar, een krasse tachtiger, was aanwezig op de vernissage. Toen we na afloop nog even nakaartten, gaf hij in tranen te kennen dat hij zich grote zorgen maakte over wat er met zijn werk zou gebeuren na zijn dood. Zijn

dochter was, een beetje tot zijn ontsteltenis, getrouwd met een baron en vertoonde volgens hem maar weinig belangstelling voor zijn werk. Wilchar vreesde dat na zijn dood alles verloren zou gaan. Uiteraard gaven wij meteen aan dat Amsab-ISG heel graag bereid was om zich over zijn artistieke nalatenschap te ontfermen. Toen collega Brigitte De Mulder een paar weken later Wilchar belde om eens voorzichtig te polsen, bleek Wilchar – een hele aardige man, maar soms wat nors aan de telefoon – enigszins ontstemd omdat Amsab-ISG een schenking verwachtte en hij eerder een aankoop in gedachten had. We konden alleen maar antwoorden dat Amsab-ISG principieel weigerde collecties te kopen, eventueel wel bereid was om een symbolisch bedrag te geven, maar dat we onmogelijk de hele collectie konden of wilden kopen tegen haar reële waarde, voor zover die waarde uiteraard te bepalen was.

We vergaten Wilchar, tot we een paar jaar later een uitnodiging kregen voor een bijeenkomst in Brussel met enkele mensen die zich bekommerden om zijn artistieke nalatenschap. De vergadering vond plaats in het atelier van een zekere Philippe Deltour. We troffen er een select gezelschap met, naast Wilchar zelf, onder meer Lydia Depauw, Paul Aron (ULB) en Richard Olivier, die de documentaire *Les larmes noires* over Wilchars gevangenschap in Breendonk had gemaakt. Met Wilchar was het gezelschap het unaniem eens dat de meest ideale oplossing een museum in zijn huis zou zijn. Het huis(je) was op zich al een museum. Het was versierd met en omgeven door verschillende werken en werkjes van Wilchar en ademde helemaal de sfeer van zijn lino's en schilderijen. Meteen rezen echter ook praktische bezwaren: Wie zou het museum beheren? De gemeente Beersel? Was Wilchar bereid zijn volledige

collectie én het huis te schenken? Wie zou het museum bemannen? Wat met de personeelskosten? Met het oog op duurzaamheid, klimatologische condities en veiligheid was het huis ook helemaal niet geschikt. Het lag dan wel in een idyllische omgeving, maar was niet gemakkelijk bereikbaar. Kortom, de woning van Wilchar omvormen tot een museum bleek al snel een utopie. Over één ding waren alle aanwezigen het wel eens: de collectie van Wilchar zou het best als geheel bewaard worden. Naast Amsab-ISG was ook de ULB geïnteresseerd om de collectie op te nemen. Op de vergadering werd niet meteen een besluit genomen. Het was aan Wilchar om te beslissen.

De bijeenkomst was voor ons ook een eerste kennismaking met Philippe Deltour, zoon van Louis Deltour, die andere communistische kunstenaar die net als Wilchar in de luwte werkte, wars van alle commercie. Een paar jaar later zou Philippe Deltour na het plotse overlijden van zijn vader diens volledige oeuvre aan Amsab-ISG in bewaring geven.

Weer verliepen enkele maanden. Tot we een telefoontje kregen van het CegeSoma, toen nog SOMA, met de vraag of Amsab-ISG de affiches van Wilchar wilde restaureren en maroufleren¹. Het CegeSoma had namelijk voor een behoorlijk bedrag alle politieke affiches van Wilchar gekocht. Met gemengde gevoelens zijn we toen op de vraag ingegaan. Het bijeenhouden van de collectie konden we echter vergeten. Aan de gemeente Beersel verkocht Wilchar in dezelfde periode een selectie lino's. Verschillende daarvan waren beelden van deelgemeente Alsemberg. Eerder had hij ook al de aquarellen over zijn gevangenschap in Breendonk geschonken aan het Breendonk Memoriaal, waar ze uiteraard zeer op hun plaats zijn. De ingekleurde lithografieën die Wilchar maakte voor een

ruimere verspreiding, worden in Amsab-ISG bewaard.

Het is een beetje ironisch dat hij, die toch altijd bijzonder scherp het kapitalisme hield, ook een werk wist te verkopen aan de toenmalige ASLK (nu Paribas Fortis), die het opnam in de imposante kunstcollectie.

Na het overlijden van Wilchar in 2005 schonk zijn dochter zijn artistieke nalatenschap aan Hugo Casaer, toenmalig burgemeester van Beersel. Wilchar hield ervan de CD&V-burgemeester te jennen en een potje met hem te bakkeleien, maar was uiteindelijk goed met hem bevriend. Casaer schonk de collectie vervolgens aan de gemeente, die ze onderbracht en gedeeltelijk tentoonstelde in het voormalige klooster De Grote Sleutel in deelgemeente Alsemberg.

Toen de gemeente besloot De Grote Sleutel te verkopen, zag ze niet meteen een nieuw onderkomen voor de collectie Wilchar en nam ze contact op met Amsab-ISG ... Eind 2017, begin 2018 verhuisde de collectie uiteindelijk daarheen en werd ze met heel veel zorg verpakt en opgeborgen door collectiemedewerkers Annie Geysens, Nadine Gussé, Geert Bonne, Ludwig De Latter en Pascale Welvaert. Een beschrijving en online-ontsluiting is ondertussen aangevat. Hopelijk kan Amsab-ISG de collectie onder de aandacht brengen van curatoren en krijgt Wilchar eindelijk de waardering die hij zonder meer verdient. Eind goed, al goed?

Wilchar, een beknopte biografie

Willem Pauwels werd op 1 november 1910 geboren in een volkse buurt van Sint-Gillis, Brussel. Zijn moeder was afkomstig van het platteland en werkte thuis als naaister, zijn vader was arbeider in de herstelplaats van de

tram en een van de oprichters van het Syndicaat van de Tramwaymannen. Hij nam de kleine Willem geregeld mee naar bijeenkomsten van de vakbond. Die bezoeken maakten een diepe indruk op de jongen en zouden hem zijn hele leven beïnvloeden.

Wilchar verliet de school op 14 jaar. Een leven als fabrieksarbeider zag hij niet zitten, hij wilde absoluut iets doen waarbij hij kon tekenen. Hij vond een baantje als leerjongen bij de lithodrukkerij De Rycker, een van de laatste die nog met steendruk werkte voor zijn affiches. Naar eigen zeggen heeft Wilchar er enorm veel geleerd.² Na enkele jaren werd hij er 'chremeur', de man die de kleurselecties en het aantal drukgangen bepaalde. Dat werk vergde een grote vakkennis en eiste ook een zeer grote nauwkeurigheid. Die ervaring zou Wilchar later erg van pas komen.

's Avonds volgde hij lessen aan de academie van Sint-Gillis. Hij kreeg er onder meer tekenles van Frans Gaillard, die hij zeer bewonderde. Gaillard was een van de laatste kunstenaars die nog reportagetekeningen maakte voor de pers, vooraleer de fotografie ze volledig verdrong.

Met een bevriend fotograaf was Wilchar intussen een bedrijfje in grafisch ontwerp begonnen: Les Créations Wilchar, een samentrekking van hun voornamen Willem en Charles. Het bedrijfje was geen commercieel succes. Wilchar bleef de signatuur echter gebruiken voor zijn verdere werk.

Vanaf het midden van de jaren 1930 begon Wilchar ook affiches te ontwerpen, meestal voor linkse en antifascistische organisaties, voor de Kommunistische Partij (KP) – Wilchar was al sinds zijn 15e lid – en voor de Belgische Werkliedenpartij (BWP). Voor deze beide laatste maakte hij onder meer verscheidene verkiezingsaffiches. Door zijn directe stijl en heldere beeldtaal

Na de oorlog maakte Wilchar over zijn ervaringen in Breendonk een aangrijpende reeks aquarellen, die hij omzette in litho's en die in beperkte oplage werden uitgeven door de Editions Baguette. (Amsab-ISG, Gent)

onderscheidde Wilchar zich meteen van de doorsnee-afficheontwerper.

Samen met zijn vrouw Ninette Depasse – ze trouwden in 1933 – volgde hij in die periode ook lessen aan de Université Ouvrière, die was opgericht om arbeiders politiek en filosofisch te scholen. Hij werd ook lid van de Association des Ecrivains et Artistes Révolutionnaires, die onder meer Magritte, Charles Plisnier en dr. Marteaux onder haar leden telde.³ Ook had hij contact met de anarchistische beweging rond het tijdschrift *Le Rouge et le Noir* en ging hij regelmatig naar de debatten. In intellectuele milieus voelde Wilchar zich echter nooit thuis, hij bleef zich altijd op de eerste plaats een arbeider voelen.

In 1937 werd zijn dochter Jacqueline geboren. Vanaf 1938 begon hij ook te schilderen: vooral landschappen en portretten, onder meer een mooi portret van zijn vader.

Na het uitbreken van de oorlog, in 1941, richtte Wilchar samen met enkele andere kunstenaars, onder wie Medard Maertens, Willy Michaux, Fanny Allaert, Henri Dreselaers en Jean Lagneau, de groep Contact op. Met de groep wilden ze de belangen van kunstenaars behartigen en hun onderlinge contacten bevorderen. Het gelijknamige blad werd aanvankelijk door de nazi's gedoogd, maar later toch verboden. In 1942 nam Wil-

char deel aan verzetsacties en gaf hij het clandestiene blad *Art et Liberté* uit. In 1943 werd hij hiervoor gearresteerd en opgesloten in Breendonk en Hoei. Zijn vriend en medestander Jean Lagneau werd in Breendonk onthoofd. Dat voorval tekende Wilchar voor het leven. Na de oorlog maakte hij over zijn ervaringen in Breendonk een aangrijpende reeks aquarellen, die hij zelf ook omzette in litho's en die in beperkte oplage werden uitgeven door de Editions Baguette. De aquarellen en litho's vormen een van de absolute hoogtepunten in het werk van Wilchar. In België, maar ook internationaal, zijn ze bij de markantste artistieke ooggetuigenissen van de gruwel in de kampen.

Na de oorlog werd Wilchar lid van de Amicale des artistes communistes. Hij botste echter al snel met de richtlijnen die de KP de kunstenaars wilde opleggen. Hij voelde zich ook helemaal niet thuis bij de meer intellectueel georiënteerde kameraden Somville en Dubrunfaut, toen boegbeelden van de communistische kunst.

Vanaf de jaren 1950 ontwierp Wilchar nog weinig affiches. Communicatiebureaus hadden de verkiezingscampagnes overgenomen en banale foto's van kandidaten werden de regel in de verkiezingsaffiches. Om den brode begon Wilchar samen met zijn vrouw een

fotogravurebedrijfje, dat hij tot aan zijn pensioen in 1975 zou runnen.

In 1960 verhuisde hij vanuit Vorst naar Alseberg, naar een huis(je) dat hij volledig zelf bouwde. Hij legde zich toe op het snijden van linogravures en noemde zichzelf een '*imagier populaire*'. In de lino's schetste hij beelden van Alseberg en uit het dagelijkse leven, maar bovenal hekelde hij als volbloed anarchist kerk, kapitaal, koningshuis en kunsthandel. Altijd scherp, met veel humor, geïnspireerd door zijn grote voorbeeld Masereel en met een knipoog naar Ensor, dat was Wilchar op zijn best. Tegelijk gaf hij het blaadje *Peint à la main* uit, later gevolgd door *L'Impertinent*, een '*périodique de démystification artistique*'.

Op latere leeftijd, vanaf 1975, maakte hij een reeks monumentale schilderijen. Ze waren gemaakt in een stijl die vergelijkbaar was met zijn lino's en behandelden dezelfde onderwerpen, maar nu in schitterende felle kleuren, meerlagig en vol details.

Al die tijd bleef Wilchar relatief onbekend. Hij organiseerde wel verschillende tentoonstellingen in het Brusselse, waar naar eigen zeggen 'geen kat kwam naar kijken'. Pas op gevorderde leeftijd kreeg Wilchar stilaan wat meer bekendheid. In 1991 werd een overzichtstentoonstelling georganiseerd in zijn geboortestad Sint-Gillis. In 1994 was er de affichetentoonstelling in Amsab-ISG en in 2002 de tentoonstelling *Wilchar Superstar* in

het Caermersklooster in Gent, een tentoonstelling die later op verschillende plaatsen in het land te zien was. En in 2012 werd een selectie van een twintigtal lino's opgenomen in *Newtopia*, een internationale tentoonstelling over kunst en mensenrechten in Mechelen. De Griekse curator was zeer onder de indruk toen ze het werk van Wilchar voor het eerst onder ogen kreeg. Door de tentoonstellingen werd de naam Wilchar beetje bij beetje geïntroduceerd bij een breed publiek, maar kreeg hij nog bij lange niet de erkenning die hem volgens ons toekomt.

Wilchar overleed op 28 juni 2005, Ninette was enkele jaren eerder gestorven.

- 1 Het zeer kwetsbare papier van de affiches ondersteunen en verstevigen door het op een drager van Japans papier te lijmen. De affiches worden daarbij geenszins gewijzigd en de aangewende techniek is bovendien omkeerbaar. De drager kan desgewenst opnieuw verwijderd worden
- 2 Wilchar in gesprek met Joost De Geest. In: *Wilchar Superstar*, Gent, 2001, p. 117.
- 3 Wilchar in gesprek met Joost De Geest. In *Wilchar [...]*. p. 118.

wilchar
36

TEGEN DE VRIENDEN
VAN HITLER IN BELGIE

STEMT KÖMMUNIST

LES CRÉATIONS WILCHAR - 13.10.36

WETGEVENDE VERKIEZINGEN 1936

MAQUILLAGE & GRAVURE - J. DE KROM & ANGELOTTI

Affiche van Wilchar, uitgegeven door de Kommunistische Partij van België (KPB) voor de provincieraads- en de parlamentsverkiezingen in 1936. (Amsab-ISG, Gent)

Affiche van Wilchar uitgegeven door de Parti Ouvrier Belge (POB) voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1938. (Amsab-ISG, Gent)

Les droits de l'homme, een schilderij van Wilchar, 1990. (Amsab-ISG, Gent)

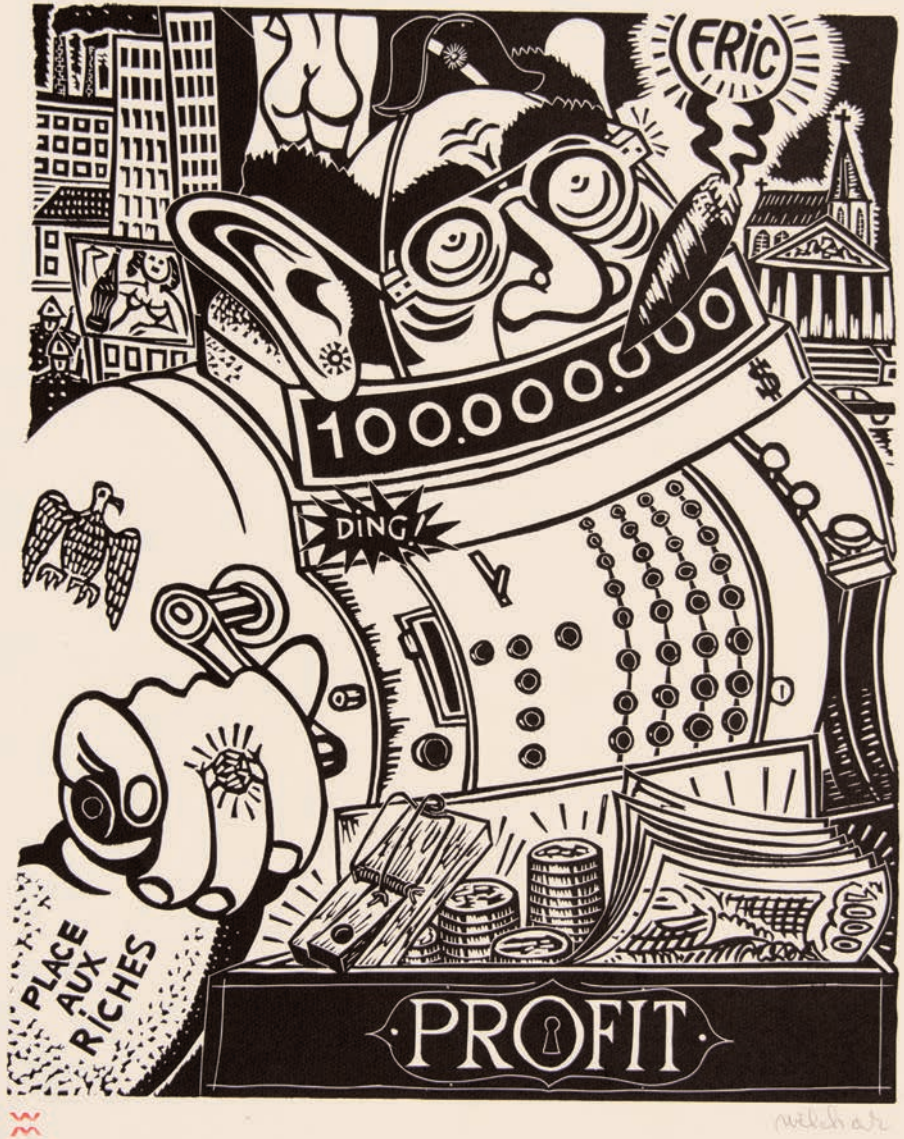
Le Balcon, een schilderij van Wilchar, oktober 1991. (Amsab-ISG, Gent)

Vous ne l'emporterez pas avec vous!

wilchar

Linoleumsnede van Wilchar. (Amsab-ISG, Gent)

Linoleumsnede van Wilchar. (Amsab-ISG, Gent)